

Mottagare

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Motion. Demokrati och mänskliga rättigheter i skolan.

Förlag till beslut

Nämnden föreslår regionfullmäktige att motionen anses besvarad.

Sammanfattning

Regionstyrelsen har remitterat en motion från Vänsterpartiet som lyfter vikten av att stärka demokratifostran i skolor och ungdomsverksamhet på Gotland, gärna med stöd av Skolverkets metod "Demokratistegen". Motionen betonar behovet av systematik och uthållighet i detta arbete. Skolans demokratiuppdrag är redan tydligt reglerat i skollagen och läroplanerna, där det dubbla uppdraget – att förmedla både kunskap och demokratiska värderingar – framhålls. Wisbygymnasiet, Vuxenutbildningen, Gotlands folkhögskola och Ungdomsavdelningen redovisar alla ett aktivt och anpassat arbete med demokrati, ofta genom egna metoder. Arbetet omfattar elevinflytande, värdegrund, samhällsengagemang och inkludering. Bedömningen är att motionens intentioner i stor utsträckning redan är integrerat i verksamheternas arbete. Förslaget är att motionen anses besvarad.

Ärendebeskrivning

Regionstyrelsen har remitterat en motion från Saga Carlgren m.fl. (V) till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och barn- och utbildningsnämnden för yttrande. I motionen beskrivs bland annat att i en värld där demokratin ifrågasätts och utmanas är det viktigt att barn och unga på Gotland får tillgång till utbildning med starkt demokratifokus. Vidare beskrivs att det är av stor vikt att demokratiuppdraget stärks i det gotländska skolväsendet och att det sker med systematik och uthållighet. Det kan ske med stöd av Skolverkets metod "Demokratistegen" eller någon annan metod som bygger på forskning och beprövad erfarenhet.

Motionärerna yrkar på "att barn- och utbildningsnämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden får i uppdrag att med stöd av regionstyrelsen ta fram en modell för hur demokratiarbetet i det gotländska skolväsendet samt ungdomsverksamheten ska förstärkas".

Skolans demokratiuppdrag är tydligt framskrivet i skolans styrdokument. Skollagens slår fast att "Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på" och läroplanerna för de olika skolformerna

inleds med tydliggörande att skolväsendet i Sverige vilar på demokratins grund.

Skolan har ett dubbelt uppdrag som består i att förmedla och förankra både kunskaper och demokratiska värderingar. Det handlar om att utbilda medvetna och kompetenta samhällsmedlemmar som enligt demokratins ideal kan hantera den kunskap och värdegrund som det svenska samhället vilar på. För skolornas metodval gällande demokratiarbetet ansvaras skolornas profession.

Till ärendet bifogas Wisbygymnasiet, Vuxenutbildningen, Gotlands folkhögskola och Ungdomsavdelningens sammanställning gällande respektive avdelnings demokratiarbete. Nedanför finns sammanfattning av varje svar:

Wisbygymnasiet arbetar systematiskt med demokrati och mänskliga rättigheter enligt skolans värdegrund och styrdokument. Skolan har utvecklat en egen metod för demokratiarbete som integrerar demokratiska processer i alla delar av verksamheten. Eleverna uppmuntras att bli aktiva, ansvarstagande och kritiskt tänkande medborgare genom en inkluderande och trygg skolmiljö. Elevinflytande främjas genom elevkår, mentorstid och elevskyddsombud. Skolan arbetar också med internationella projekt och temadagar för att stärka elevernas förståelse för demokrati. Förstelärare med särskilda uppdrag bidrar till att integrera demokratiska värden i undervisningen. Skolan bedömer att deras arbete väl motsvarar motionens intentioner.

Vuxenutbildningen har en varierad elevsammansättning med flexibla studietakter, ofta på distans. Arbetssättet följer styrdokumentet och anpassas kontinuerligt. Värdegrunden betonar icke-diskriminering och mänskliga rättigheter, med regelbundna diskussioner om demokrati. Elevforum hålls fyra gånger per år och synpunkter samlas in via enkäter och synpunktslådor. Kompetensutveckling för personal och elever sker regelbundet. Vuxenutbildningen arbetar systematiskt med en egen metod, och idébank, istället för Skolverkets Demokratistegen, anpassad efter sina unika förutsättningar. Modellen är ett stöd för skolans personal. Utmaningar finns i att täcka alla läroplansområden, men arbetssättet bygger på forskning och beprövad erfarenhet och arbetet anpassas efter elevernas behov.

Gotlands Folkhögskola arbetar dagligen med att stärka demokratin genom deltagarinflytande, folkhögskolepedagogik och skolgemensamma dagar. Kursråd och deltagarskyddsombud ger eleverna möjlighet att påverka. Pedagogiken fokuserar på respektfulla samtal och att förstå olika synvinklar. Skolan samarbetar med Linköpings universitet och arrangerar temadagar som Källkritikens dag och Prideveckan. Personalens fortbildning och deltagarenkäter mäter demokratiaspekter och visar förbättringar. Skolan kommer titta på Demokratistegen för inspiration, men att helt arbeta med modellen kan bli tidskrävande och svårhanterligt för personalen.

Ungdomsavdelningens ungdomsgårdar är till för alla oavsett livsstil, könsidentitet och könsuttryck, funktionsnedsättning, sexuell läggning, etnisk bakgrund, politisk åsikt eller religiös tro. Detta är en självklarhet för

ungdomsavdelningen och hela verksamheten genomsyras av dessa förhållningssätt. Ungdomsavdelningen delar motionens syn på vikten av att främja demokrati, men kan inte genomföra alla steg i Demokratistegen på grund av verksamhetens frivilliga karaktär. Ungdomsgårdar spelar ändå en central roll i att stärka ungas delaktighet genom inflytande, värdegrundsarbete, praktisk demokrati, samhällsengagemang och inkludering. Arbetet sker både formellt och informellt, med fokus på att skapa trygga rum och bygga relationer med unga från olika bakgrunder.

Bedömning

Motionens intentioner är viktiga och välgrundade, särskilt i en tid då demokratins värden utmanas både globalt och nationellt. Det är centralt att barn och unga får en utbildning med starkt demokratifokus. Samtidigt är skolans demokratiuppdrag redan tydligt inskrivet i skollagen och läroplanerna, där det framgår att utbildningen ska vila på demokratins grund och förmedla respekt för mänskliga rättigheter. Skolan har ett dubbelt uppdrag: att både förmedla kunskaper och att fostra demokratiskt medvetna samhällsmedborgare. De berörda verksamheterna bedriver redan ett omfattande och systematiskt arbete i linje med motionens syfte. Genom egna metoder, anpassade efter respektive verksamhets förutsättningar, främjas demokratiska värderingar, elevinflytande och samhällsengagemang. Verktyg som Skolverkets "Demokratistegen" och MUCF:s utbildningspaket kan vara relevanta som inspirationskällor, men behöver inte ersätta befintliga arbetssätt. Därför bedöms motionens intentioner i stor utsträckning redan vara integrerade i det pågående arbetet. Förslaget är att motionen anses besvarad.

Bedömning av konsekvenser i tvärperspektiv

Rättsliga konsekvenser

Skolans demokratiuppdrag är redan reglerat i skollagen och läroplanerna. Motionens intentioner ligger i linje med gällande regelverk. Förslaget föranleder därför inga nya rättsliga åtgärder.

Ekonomiska konsekvenser

Eftersom verksamheterna redan bedriver ett aktivt demokratiarbete med egna metoder, bedöms inga nya kostnader uppstå.

Barn- och elevperspektiv

Verksamheterna arbetar redan med barns, elevers och ungas rätt till inflytande och delaktighet, vilket är i enlighet med bl.a. skollagen och barnkonventionen. Inga negativa konsekvenser identifieras.

Jämställdhetsperspektiv

Demokratiarbetet i verksamheterna omfattar redan frågor om inkludering, normkritik och lika rättigheter, vilket bedöms bidra positivt till jämställdhetsarbetet.

Landsbygdsperspektiv

Verksamheterna är tillgängliga för barn och unga i hela regionen. Förslaget påverkar inte tillgången till utbildning eller ungdomsverksamhet på landsbygden negativt.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse utbildnings- och arbetslivsförvaltningen, 2025-07-02

Motion. Demokrati och mänskliga rättigheter i skolan, 2025-03-21

Underlag kring demokratiarbete från Wisbygymnasiet, Vuxenutbildningen, Gotlands folkhögskola och Ungdomsavdelningen

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Torsten Flemming
Utbildningsdirektör

Bo Eriksson
Avdelningschef stöd och utveckling

Skickas till

Regionstyrelsen/ Regionfullmäktige